

Te tono i te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga

Ko ēnei kōrero e hāngai ana ki te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga.

Ko te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga ('Pūtea') he kaupapa tautoko i te kaitono hauā ki te tono i te tūru ki te pōti nui, ki te pōti motuhake rānei.

Ko te whāinga o te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga ko te whakamāmā i ētahi o ngā taumahatanga moni i runga i te kaitono hauā, he taumahatanga e kore e pā atu ki te kaitono kaha.

Kei raro iho ngā kōrero mō te hunga e whakaaetia ana ki te tono i te pūtea, ngā momo utu e whakaaetia hei utunga mā te pūtea, te tukanga hoki ki te tono moni.

He aha te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga? Ko wai te kaiwhakahaere o te Pūtea? He aha i whakatūngia ai?

He aha Te Kaitiaki Take Kōwhiri?

Ko Te Kaitiaki Take Kōwhiri te kaiwhakahaere o te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga.

Ka whakahaeremātou i ngā pōti nui ki Aotearoa. Ngā momo mahi a Te Kaitiaki Take Kōwhiri:

- ngā pōti nui, te kaupapa e pōtīhia ai ngā māngai mō te pāremata.
- ngā pōti motuhake (i te makeretanga mai o te Mema Pāremata), te kaupapa e pōtīhia ai te māngai ki pāremata mō te rohe.

Ka rēhita mātou o Te Kaitiaki Take Kōwhiri i ngā pāti tōrangapū, ka whakamārama i ngā ture pōti ki ngā kaitono, ngā pāti, a wai rā atu, ka whakamārama hoki me pēhea te rēhita hei kaipōti, me pēhea te tuku pōti hoki. Ka whakahaere Te Kaitiaki Take Kōwhiri i ngā pōti nui, ngā whare tuku pōti me te tatau i ngā pōti hoki.

Kia whakapono ai te tūmatawhānui ki te pūnaha pōti, ka noho tapatahi Te Kaitiaki Take Kōwhiri (i te kāwanatanga hoki), ka whai hoki i ngā ture rohe pōti.

He aha te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga?

Ko te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga ('Pūtea') he kaupapa tautoko i te kaitono hauā ki te tono i te tūru ki te pōti nui, ki te pōti motuhake rānei. Kāore te kaupapa nei e hāngai ana ki ngā pōti kaunihera ā-rohe.

Ka utua e te Pūtea ngā utu e pā atu ana ki te kaitono hauā engari e kore e pā atu ai ki te kaitono kaha.

He aha i whakatūngia ai te Pūtea?

I whakatūngia te Pūtea ki te whakamāmā i ngā taumaha moni i runga i te tangata hauā e tono ana i te tūru Pāremata. I tohua te Kaitiaki Take Kōwhiri ki te whakatū i te Pūtea e te Ture Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga 2020 (Election Access Fund Act 2020).

I te whakatūnga o te Pūtea i wānanga tahi te Kaitiaki Take Kōwhiri ki te hunga hauā, ngā ohu tautoko i te hunga hauā, ngā pāti tōrangapū ('Pāti') me ētahi atu tāngata, rōpū hoki e tika ana kia whai wāhi atu ki ngā whiringa kōrero. I rere mai ngā kōrero mō te momo tangata e tika ana ki te whiwhi i te moni tautoko, ngā momo utu e tika ana hei hāpai mā te Pūtea me te whakahaerenga o te Pūtea. I whai wāhi atu ngā kōrero i rere mai ki tōna hanganga me ōna kupu ārahi.

He aha ngā momo utu e utua ana e te Pūtea?

Ka utua e te Pūtea ngā utu e pā atu ai ki te kaitono hauā engari e kore e pā atu ki te kaitono kaha. Ka whakaaetia ngā moni e whiwhia hei utu i ngā kaiāwhina, ngā taputapu, aha rānei, kia taea e koe te whai wāhi atu ki ngā kaupapa o te kaitono. Kāore e whakaaetia ngā moni o te Pūtea ki te utu i ngā mea e utua e te katoa o ngā kaitono tūru ki Pāremata. Ka utu te Pūtea i ngā utu e hāngai pū ana ki te kaitono hauā - ngā utu tāpiri e kore e pā atu ki te kaitono kaha.

Ngā mahi

Koia nei ētahi tauira o ngā momo mahi e kawea ana e te kaitono whai tohu pāti, e whai ana rānei i ngā pōti o te tūmatawhānui ki te uru atu ki Pāremata. Ka whakamāmā te Pūtea i ngā taumahatanga o te utu i ngā taputapu, ngā kaiāwhina, aha rānei i hua mai ai i tō hauātanga e raru ana i te whakatutukitanga o ēnei mahi.

Ngā mahi ki te whai i te tohu o te pāti, ki te rārangi pāti rānei:

- te whakakī i ngā puka
- ngā uiuitanga
- te tae ā-tinana atu ki ngā hui pāti ki te tūtaki i ngā mema o te pāti

- te tae ā-tinana, ā-ipurangi rānei ki ngā hui ā-rohe me ngā hui pāti
- te tae ā-tinana atu ki ngā hui pāti whakahirahira
- te tae ā-tinana atu ki ngā mahi whakangungu kaitono tūru Pāremata o te pāti.

Ngā mahi whakatairanga i te tangata ki ngā kaipōti:

- te tae ā-tinana atu ki ngā hui tūmatawhānui "tūtaki i ngā kaitono"
- te whai wāhi atu ki ngā hui mahi moni
- te tae ā-tinana atu ki ngā hui me te whakaea i ngā herenga ahurea
- te tuku kauhau, te taupatupatu, te whakautu pātai
- te tuku īmēra, te whakairi pōhi pae pāpāho pāpori
- te pātōtō tatau me te tūtaki i ngā tāngata o tō rohe
- te waea atu ki ngā tāngata
- te rarau puka whakatairanga ki ngā pouaka poutāpeta
- te tūtaki i ngā tāngata i ngā tiriti, ngā toa, ngā hui pēnei i te māketete pāmu, aha rānei
- te whakatū i ngā mātātuhi whakatairanga kaitono.

Kāore e kore me whai tūao, me utu rānei koe i ngā tāngata ki te rarau i ngā whakatairanga ki ngā pouaka reta, ki te waea haere rānei - me pēnei hoki ngā kaitono kaha. Ki te riro māhau ēnei momo mahi e hāpai, ka utu pea te Pūtea i tētahi ki te āwhina i a koe ki te whakaoti i ngā mahi e kore e taea e koe nā tō hauātanga.

He tauira o ngā utu e hāngai pū ana ki te tangata hauā

Ka utua e te Pūtea ngā utu tāpiri e kore e utua e te kaitono kaha. Kei raro iho tētahi rārangi o ērā momo mahi, i runga i te mōhio kāore e whakarārangitia ngā mahi katoa. Ki te kore koe e tino mōhio mēnā ka utua - me pātai mai rānei, me tāpiri atu ki tō tonu rānei.

Taputapu me te hangarau:

- ngā taputapu whakamāori, pēnei i ngā hangarau pānui i te reo Braille, ngā whakaurunga rongonga
- ngā pūmanawa rorohiko motuhake, pēnei i te pūmanawa huri i te reo ā-waha ki te reo tuhi, te pūmanawa whakatikatika i ngā hapa reo o te tuhinga rānei
- ngā mīhini hopu reo
- ngā tūru motuhake, hei tauira, mēnā he uaua te tū mō te wā roa
- ngā taputapu kia taea e te hunga hauā te uru atu ki te whare e tū ai ngā hui pēnei i ngā papa rōnaki me ngā arapiki mīhini taupua.

Whakawhitiwhiti kōrero:

- Te kaiwhakamāori Reo Rotarota
- te whakamāoritanga o ngā kōrero ki reo kē, hei tauira, ki te tukuna e ngā ohu hāpori te rārangi pātai hei whakautu mā te kaitono. Kāore e utua ngā rauemi me ngā whakatairanga o te pāti (pānuihia te wāhanga "Ngā mea e kore e utua").

Te āwhina i a koe:

- He tangata, he tāngata rānei ki te āwhina i a koe ki te:
 - o pīkau i ngā mahi e hāngai ana ki tō hauātanga kia taea e koe ngā mahi whai pōti
 - o hāereere (hei tauira, he kaitaraiwa)
 - o te pānui, te tuhituhi, te pānui me te tuhituhi mōu rānei
 - o tuhi i ngā kōrero mōu
 - o whakamārama i ngā kōrero o te tuinga, te whakamārama rānei i ngā kōrero e rere ana i te hui
- ngā utu o te hāereere me te wāhi noho, ngā utu mō te tangata e tautoko ana i a koe rānei.

Te hāereere, te wāhi noho, ngā whare e tū ai ngā hui:

- ngā takihī ki ngā hui mō te hunga hauā
- ngā utu tāpiri ki te noho ki te wāhi e rite ana mō te hunga hauā
- ngā utu kia taea e te kararehe āwhina te piri tata atu ki a koe
- ngā arotakenga whare kia mōhio ai e tika ana mō te hunga hauā.

Ētahi atu momo utu:

- pūtea tautoko ki te raru haere, hei tauira - te whakatika, te whakahou rānei i ngā taputapu ka raru ai, te utu i tētahi atu tangata hei kaiāwhina, hei kaiwhakamāori reo rotarota rānei ki te māuiui tō kāinga tahi.

He kōrero mō ngā mea e utua e te Pūtea:

Kei runga i ngā āhuatanga me ngā herenga-ā-hauātanga, ngā mahi ka kawea, te takiwā pōti hoki o te kaitono te nui, te iti rānei o te utu. Ka rerekē te moni e tonoa e tēnā, e tēnā.

Kia ea ngā wawata o te Pūtea, ka utua ngā utu e tika ana. Ka arotakehia ēnei utu e te pae tonu pūtea - mā te pae e whakamōhio atu ki Te Kaitiaki Take Kōwhiri mēnā kua ea ngā paearu whiwhi pūtea i a koe. Ka āwhina Te Kaitiaki Take Kōwhiri i a koe ki te tonu i te moni, ka tuku hoki i ngā kupu āwhina mō ngā utu mō ngā mea whānui pēnei i te utu wāhi noho, hāereere, hoko kai me te moni mō ngā kaiāwhina i a koe e hāereere ana.

He aha ngā mea e kore e utua e te pūtea?

Kāore te Pūtea e utu i ngā mea e utua ana e te kaitono kaha, pēnei i:

- te pūtea tāpui kaitono
- te waihanga, te pāho rānei i ngā whakatairanga
- te whai whakaahua
- te whakatā i ngā whaitairanga
- te rīhi i te whare mō ngā hui
- ngā utu ki te tuku mā te poutāpeta

- ngā utu ki te uiui i ngā tāngata
- ngā utu whakapakari pūkenga - te whakangungu pāpāho, te whakamahere, te whakarite tahua pūtea
- ngā ringa ngaio - te kaitiaki moni, te kaiwhakahaere whai-pōti, aha rānei
- te hekenga o tō utu mahi i a koe e whai pōti ana
- ngā utu o ia rā - ko ngā utu whakapiki ora hoki tērā
- ngā utu ki te haere mai i tētahi wāhi ki tētahi anō me ngā whare noho (mehemea he utu *tāpiri* i hua mai i tō hauātanga, ka utua ēnei).

Kāore e utua e te Pūtea ngā mea e tika ana hei utu mā te pāti pēnei i:

- te whakarite pārongo kōrero e taea ana e te pūmanawa kaipānui te pānui
- te whakangungu i ngā kaimahi me ngā mema ki ngā āhuatanga o te hunga hauā
- te whakarite rauemi whai-pōti kia taea e te katoa o ngā kaipōti te pānui
- te whakarite whare mō ngā hui kia taea e te katoa te uru atu. Ki te kore e taea te whakarite i te whare mō te hui e taea ai e te katoa te uru atu (hei tauira - ki te kore tērā momo whare i te takiwā taiwhenua), ka utua e te pūtea ngā papa rōnaki taupua.

Kāore te Pūtea e utu i ngā mahi a te pāti ki te kore e hāngai ana ki tō kōwhiringa hei kaitono. E kore e utua ngā kaupapa whai pōti motuhake, tūao, petihana, mahi-moni (mō te pāti), hui pāti e kore e hāngai pū ana ki te kaitono.

Kāore e utua e te Pūtea ngā mea e utua ana e Te Manatū Whakahiato Ora, e Te Kaporeihana Āwhina Hunga Whara rānei.

Ko wai ka whakaaetia ki te tono i te pūtea?

Ka whakaaetia koe ki te tono i te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga mēnā:

- he tangata hauā koe e ai ki te United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, ā, “he tangata kua whai hauātanga ā-tinana, ā-hinengaro, ā-roro, ā-rongo rānei e raru ai te tangata ki te whai wāhi atu ki ngā kaupapa whānui o te pāpori...” (he whakamāoritanga tēnei)
- e tono ana koe i te tūru Pāremata, e whai ana rānei i te tohu o te pāti hei kaitono, i te pōti nui, te pōti motuhake rānei
- he taumahatanga kei runga i a koe e whakauaua ana i tō tono tūru Pāremata, ā, he taumahatanga e kore e pā ana ki te tangata kaha
- ka ea i a koe ngā herenga hei kaitono e ai ki te Ture Pōti 1993:
 - he pakeke ake koe i te 18 tau
 - nō Aotearoa koe
 - kua rēhita koe hei kaipōti
 - kāore i aukatihia tō rēhitatanga hei kaipōti.

Kia mana tō āhei ki te tono moni me:

- haina koe i te tauākī ā-ture (i te puka tono) e kī ana ka ea i a koe ngā paearu nei
- rānei:
 - tukuna mai he Īmēra, he reta rānei e kī ana kua tono koe i te tohu o te pāti, rānei:
 - tukuna mai tō kōrero e whakapāho ana i tō tukunga ingoa hei kaitono tūru Pāremata.

Hei āhea tūwhera ai te pūtea?

Mēnā e whai ana koe i te tohu hei kaitono mō te pāti kua rēhitatia:

- ka tūwhera te Pūtea ā te 2022
- ka whakaaetia koe ki te tono i te Pūtea hei āwhina i ngā utu o te whai atu i te tohu o te pāti hei kaitono tūru ā-rohe rānei, ki te rārangi pāti rānei.

Mēnā e whai ana koe i te tūru pāremata hei kaitono mō te pāti, hei kaitono tūtahi rānei:

- ka whakaaetia koe ki te tono pūtea hei āwhina i ngā utu o te whai atu i te tūru pāremata
- ka taea tēnei i te wā e tono ana i te pūtea, ka taea rānei te kōrero ki a mātou whai muri i tō whakamōhio atu ki te tūmatawhānui e whai ana koe i te tūru pāremata
- kāore he aha mēnā kāore anō te pāti kia tohu i a koe hei kaitono
- kāore he aha mēnā kua rēhitatia tō pāti ki te Te Kaitiaki Take Kōwhiri.

Ka tonohia e au te pūtea – He aha ngā kaupae hei whiwhi moni i te pūtea?

Kei raro iho ngā kaupae matua ki te whiwhi moni.

Te tono

1. Īmēratia ngā kaimahi o te Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga ki electionaccessfund@elections.govt.nz me waea rānei - 0800 36 76 56.
2. Ka tukuna he puka tono ki a koe, ā, ka tono hoki mātou mēnā e hiahitia ana te āwhina ki te whakaoti i te tono.
3. Ki te hiahia koe ki te whakaoti i te puka tono, tukuna mai ki a mātou - ka āta tirohia te tono.
4. Ki te hiahia koe, ka whakaritehia he hui ki tētahi nō tō mātou tīma. Ka hui mā te Zoom, te Microsoft Teams, te waea rānei. Whakamōhio mai mēnā:
 - kei te hiahia koe ki tētahi kaiāwhina, ētahi nō tō whānau rānei, ki te tae mai ki te hui hoki
 - me whai āwhina motuhake koe mō tō hauātanga mō te hui - ka whakaritehia (ka utua hoki) e mātou

- me whai tikanga ahurea motuhake mō te hui
 - e hiahia ana koe kia whakapā atu mātou ki tō pāti ki te whai taipitopito kōrero mō ngā mahi a te pāti.
5. Ka tirohia tō tono i te hui, ā, ka ngana mātou ki te whakakī i ngā wāhanga e taea ana ki te āwhina i a koe. Mēnā e hiahiatia ana, ka tonoa pea koe ki te kōhi i ētahi pārongo kōrero, ki te hui anō hoki.

Te whakataunga:

6. Ka whakataungia tō tono pūtea e te *Pae Tono Pūtea*. He tāngata nō te hapori whai wheako ki ngā āhuatanga o te tangata hauā ngā mema o te pae tono pūtea nei. Ko tā rātou mahi he whakamōhio mai ki a mātou mēnā ka ea i tō tono ngā paearu ka tahi, ka rua mēnā e tika ana te nui o te utu mō ngā mea i tonohia.
7. Ka mukua ō taipitopito matawhaiaro i tō tono i mua i te tukunga ki te pae tono pūtea - mā reira e noho matatapu ai tō tono.
8. Ka whakaaetia tō tono, kāore rānei, e ai ki ngā tohutohu o te pae tono pūtea.
9. Ka tere whakamōhio atu i te whakataunga ki a koe.

Te kirimana:

10. Ki te whakaaetia tō tono, ka whakarite mātou i te kirimana i waenganui i a koe me Te Kaitiaki Take Kōwhiri. Ka whakarārangihia te pūtea ka utua me ngā mea e whakaaetia ana hei utu ki taua moni. Ka whakarārangihia ngā rā tuku rīpoata me ngā whiwhinga moni - hei whiwhinga kotahi rānei, he whiwhinga maha rānei.
11. Me haina kōrua ko Te Kaitiaki Take Kōwhiri i tēnei kirimana.

Te whiwhi moni me te tuku rīpoata:

12. Ka utua e mātou te moni i whakaaetia ai.
13. Māhau e whakarite ngā rawa, ngā ratonga rānei kātahi ka utua e koe.
14. Me tuhi koe i ngā utu me ngā whakapaunga pūtea nei, me whai taunaki hoki koe (hei tauira, ngā rihīti, tīkiti etc).
15. Ka tukuna e mātou he tātauira rīpoata hei whakakī māhau - tukuna tahi mai te rīpoata me ngā taunaki whakapaunga pūtea i mua i te rā whakakapi i tuhia ki te kirimana.
16. Kia oti katoa ngā mahi whai tohu kaitono o te pāti me ngā mahi whai pōti, ka oti hoki tō wā hei kaitono nō reira me whakahoki i ngā pūtea kāore i whakapaua.

Ngā amu ōkawa

Ki te kore koe e whakaae ki te tukanga, ki te whakataunga rānei mō tō tono, tukuna te amu ōkawa - ka tere matapakihia (ka rua wiki ki te whakautu i tō amu). Whakapā mai ki electionaccessfund@elections.govt.nz.

He aha ngā pārongo kōrero e hiahiatia ana i a koe ki te

tono i te pūtea?

Me whakamahere i te huarahi ki te whakaoti i te tono. Ka tere ake tō mātou whakatau i tō tono mēnā ka tukuna mai ngā pārongo katoa i tō tono.

Hei whakangāwari i te kohinga o ngā pārongo kōrero tika mō tō tono, me:

- whakamahere koe i ngā momo mahi i a koe e whai ana i te tohu o te pāti hei kaitono, i a koe e tono ana i te tūru ki Pāremata rānei. Ki te hiahia koe ki te tuku i tō ingoa hei māngai mō te pāti, mā rātou e whakamōhio atu te maha o ngā hui, ngā momo hui, te wāhi o ngā hui hoki.
- whakarārangi ngā momo āwhina e hiahiatia ana ki te tautoko i a koe me tō hauātanga
- mō ngā ratonga me whakapae i te maha o ngā hāora mō ia mahi me ngā whakaritenga ki te kawē i ngā kaiāwhina, hei tauira - ngā ringa āwhina, ngā kaiwhakamāori rānei
- me whakarite i te utu mō ia hāora me te tataunga o ngā utu mō ia rawa, ia ratonga hoki. Tirohia te puka tono mō ngā taupoki utu mō ngā mea e whakamahia whānuitia ana
- whakarārangi te tūāpapa o ngā utu mō ia mea, ia hāora rānei kātahi kohia ngā taunaki ki tautoko i aua utu, hei tauira - te whakamahinga nō mua
- mō ngā taputapu me ngā hangarau - tukuna mai kia rua ngā tauira utu (mai i ngā pakihī e rua) kātahi me kī mai i tāu i kōwhiri ai me ngā take i pērā ai te kōwhiringa.

Matatapu

Mā Te Kaitiaki Take Kōwhiri e whakaruruhau i tō matatapu mā:

- te kōhi tika, te mau tika, te whakakore tika, i ō kōrero matawhaiaro
- te whakarite kia taea ai e koe te uru atu me te whakatika i ō pārongo kōrero matawhaiaro mēnā e hiahiatia ana.

Ka whai pūnaha Te Kaitiaki Take Kōwhiri kia ea ai ngā herenga i runga i a ia i raro i te Ture Tomokanga — Pūtea Whakatapoko Pōtitanga (Election Access Fund Act), te Ture Matatapu 2020 (Privacy Act) me ērā atu ture.

Te tiaki i ngā Pārongo Matawhaiaro

Ka whakakorea ngā pārongo matawhaiaro kia oti te take i kohia ai.

Mēnā ka tono mai koe, ka puritia ngā pārongo kōrero o te tono mō te pōti nui e heke mai nei.

Ka whakamahia ngā pārongo kōrero mō tēnei take anake.

Te rīpoata mō te Pūtea ka putaina ki te tūmatawhānui

Me whakaputa rīpoata Te Kaitiaki Take Kōwhiri e pā ana ki te Pūtea. Ka whakarārangihia i te rīpoata nei ngā mea pēnei i te maha o ngā kaitono pūtea, te āwhina i tukuna, te tataunga o te whakapaunga pūtea. Ka whakarārangihia kia kore ai e mōhiotia ngā kaitono.

Ngā pātai me ngā amu ōkawa

Mēnā he pātai ōu mō te kohinga o ngā pārongo kōrero, mēnā kei te whakapono rānei koe kua whatia ngā ture matatapu, me whakapā mai koe ki electionaccessfund@elections.govt.nz.

Ngā pātai e kaha pātaitia ana

E whakaaetia ana tōku pāti, tōku hoa, tētahi nō tōku whānau rānei ki te āwhina i a au ki te tono pūtea?

Āe, kia ngāwari ake. Ka whakaaetia tētahi atu ki te āwhina i a koe ki te whakaoti i te puka tono, ka hui tahi tātou (tātou ko tō hoa tautoko rānei) - mā mātou koe e āwhina.

Ka aha mēnā me whai āwhina au ki te whakaoti i te tono?

Whakamōhio mai te momo āwhina e hiahiaitia ana - tērā pea mā mātou koe e āwhina. Hei tauira, mēnā e hiahiaitia ana he kaiwhakamāori reo rotarota ki te āwhina i a koe i a tātou e hui ana, mā mātou tērā e whakarite, e utu hoki.

E hia te roa kia whakaaetia taku tono pūtea?

Kia oti te tono, ka wānangahia e te pae tono pūtea kātahi ka tukuna ki Te Kaitiaki Take Kōwhiri mō te kupu whakamutunga. Ko tōna tikanga kāore e roa ake i te 2-3 wiki.

E hia te roa kia whakaaetia rā anō ahau ki te whakarite i ngā taputapu me ngā kaiāwhina?

Kia hainatia te kirimana whiwhi pūtea ka wātea koe te whakarite i ngā taputapu me ngā kaiāwhina. Māhau ngā taputapu me ngā kaiāwhina e whakarite.

Ka ahatia mēnā kua hauā ahau engari kāore anō kia mana te whakataunga rā?

Kaua me mana tō hauātanga. I tō tononga pūtea me haina koe i te tauākī ā-ture e kī ana kua ea i a koe ngā paearu katoa, ko tētahi o ngā paearu nei - e hauā ana koe.

Ka ahatia mēnā he nui ake te utu ki ahau i te utu ki ētahi atu?

Ka rerekē ngā utu o tēnā, o tēnā e ai ki ngā mahi e pīkautia ana, te nui o ngā haererenga ki wāhi kē, aha rānei. Ka whai wāhi atu ēnei rerekētanga ki ngā whiringa. I a koe e tono ana i te pūtea, whakarārangihia ngā mea āwhina e hiahiaitia.

Ka ahatia mēnā kei te taiwhenua ahau e noho ana, ā, he tawhiti ake ngā haerenga, he uaua ake te whakarite kaiāwhina?

E mārama ana mātou - ka nui ake pea te utu ki ngā wāhi nunui me ngā takiwā taiwhenua. I a koe e whakautu ana i te puka tono, whakarārangihia ngā mea katoa hei āwhina i a koe - ko ngā utu hāereere hoki tērā. Ko ngā utu hāereere (hei tauira - mai i te kāinga ki te whare e tū ai te hui me te hokinga atu) mō ō kaiāwhina hoki tērā. Ko ngā utu hoki ki te nuku i ngā taputapu ki a koe mai i takiwā kē. Ka utua e te Pūtea ēnei momo utu hāereere.

He taupoki whiwhinga pūtea?

\$50,000 mō ia tangata te taupoki whiwhinga pūtea mō te pōti nui, mō te pōti motuhake rānei. Ka tono pea i ngā taipitopito kōrero mēnā he nui te pūtea e tonoa ana.

Kei te piki, kei te heke ngā taumahatanga i runga i ahau, ā, me nui noa atu te āwhina i ētahi wā. Ka tāwariwari ngā herenga o te Pūtea?

Āe. I a koe e whakautu ana i te puka tono, whakarārangihia ngā mea katoa hei āwhina i a koe. Kia kaua e wareware - kei kōnei mātou ki te whakautu i ngā pātai, ki te hui tahi rānei. Ka piki, ka heke rānei te pūtea e taea ai te whiwhi i runga i ngā momo o te tono. Ki te iti ake te whakapaunga pūtea ki tāhau i pōhēhē ai, me whakahoki koe i ngā moni e toe ana. Ki te nui ake te whakapaunga pūtea ki tāhau i pōhēhē ai, ka whakaaetia koe ki te tono pūtea anō.

Ka āwhina Te Kaitiaki Take Kōwhiri i ahau ki te whakarite i ngā taputapu me ngā ratonga?

Kāo, māu anō ngā taputapu me ngā ratonga e whakarite. Ko tā te Pūtea he utu i ngā taputapu me ngā ratonga anake. He rārangi ratonga kaiāwhina, he rārangi taputapu hoki tō mātou hei āwhina i a koe engari kei a koe te kupu whakamutunga. Ka whakaaetia hoki ngā kaiāwhina kāore i whakarārangihia ai.

Ka whakaaetia tētahi nō te whānau hei kaitautoko, hei kaiāwhina rānei mōku?

Āe, kei a koe te kupu whakamutunga. Me kaua e nui rawa te utu - mā mātou koe e ārahi ki tēnei āhukatanga. Me tino kaha tō kaiāwhina ki te whakarāngi i āna mahi ki te āwhina i a koe.

Ka ahatia ki te puaki ngā utu kāore i mōhiotia i te tononga o te pūtea?

Kia tere te whakapā mai - tērā pea he pūtea tāpiri e whakaaetia ana. Kei runga i ngā āhukatanga te huarahi whakamua - tērā pea ka panonihia tō kirimana, ka haria rānei ngā utu hōu hei wānanga mā te pae tono pūtea.

Ki te puaki ohorere tētahi utu - he hui kaitono pea - kāore i whakarārangihia ki taku tahua pūtea, ka whakaaetia kia utua e au kātahi ka whakahokia mai te moni ki ahau ā muri atu?

He kōrero o roto i tō kirimana mō ngā momo utu e whakahokia ai te pūtea ki a koe ā muri atu (ahakoa i mōhiotia, kāore rānei, taua utu i tō tononga). Ki te iti haere tō pūtea tautoko, ā, he kaupapa kei mua tonu i te aroaro, me whakapā mai ki a mātou - tērā pea ka whakaaetia he pūtea tāpiri.

Ka ahatia ki te pakaru ngā taputapu, ā, me whakatika, me hoko rānei i te taputapu hōu?

Me kohikohi koe i ngā kōrero me ngā utu ki te whakatikatika kātahi whakapā mai ki a mātou - tērā pea ka tukuna he pūtea tāpiri.

Ka ahatia ki te tae atu au ki te hui, ā, kua rite kē mai te kaiāwhina (hei tauira - te kaiwhakamāori reo rotarota ā-waha)?

Me kimi koe i ēnei momo kōrero i ngā kaiwhakahaere o te hui i mua i tō taenga atu. Ki te whakakorehia te kaiāwhina, me utu tonu pea koe i a ia. Ka utua tēnei i te moni i whiwhi ai koe nō reira me kaha koe ki te kimi i ēnei kōrero i mua i te hui kia kore ai e moumou te moni.

Ka utu te Pūtea i tētahi ki te tuhi i te rīpoata o aku whakapaunga pūtea?

Kāore mātou e utu i tētahi ki te tuhi i te rīpoata mōu, heoi, ka utua te kaiāwhina mēnā ka whakataumaha tō hauātanga i te tuhinga o te rīpoata, hei tauira - mēnā me whai kaipānui, kaituhi kōrero rānei koe. Whakapā mai mēnā ka hiahia tēnei momo kaiāwhina.

Ka ahatia ki te makere iho au i te whakataetae whai pōti? Ki te kore au tohua hei kaitono mō te pāti rānei? Me whakahoki au i te moni i whiwhia?

Kaua koe me whakahoki i te pūtea kua whakapaua kētia, mēnā i whakapaua te moni e ai ki ngā herenga o te kirimana. Me whakahoki koe i ngā moni e toe ana.

Ka ahatia ki te hiahia au ki te tuku i tōku ingoa hei kaitono ki te pōti nui e heke mai? Me te pōti nui ā muri atu i tērā? He herenga mō te maha o ngā wā e taea ai te tonu i te Pūtea?

Karekau he taupoki mō ngā wā e taea ai te tonu i te Pūtea. Me tonu anō koe ia pōti nui, ia pōti motuhake rānei. Kia mōhio atu - kei huri pea ngā āhuatanga o te Pūtea hei ngā tau kei mua i te aroaro. Ka rerekē pea ia pōti nui ngā pārongo kōrero e hiahia ana i tō tononga.

Ka ahatia ki te uru atu au ki Pāremata? Ka utu te Pūtea ki te whakangāwari i ngā taumahatanga i runga i ahau nā tōku hauātanga?

Kāo, ka āwhina te Pūtea i a koe i mua i te pōti nui. Ki te uru atu koe ki Pāremata, ka whakapā atu tētahi kaiwhakahaere nō Pāremata Aotearoa (Parliamentary Services) ki a koe whai muri i te Pōti Nui. Ko tērā te wā ki te wānanga i ngā mea hei āwhina i a koe.

Me whakamōhio atu ahau, taku pāti rānei, mēnā ka whiwhi pūtea? Me tuku kōrero pūtea?

Kāo. Kaua koe me whakamōhio atu ki te tūmatawhānui. Me tuku mai koe i ngā taipitopito mō te whakapaunga o ngā moni engari kāore ērā kōrero e pāhotia.

Ka whakaaetia au ki te whakamahi i ngā taputapu, i ngā kaiāwhina rānei i hōkona i ngā moni o te Pūtea mō kaupapa kē?

E ai ki te kirimana me whakamahi i ngā taputapu me ngā kaiāwhina i utua e te pūtea mō ngā mahi e hāngai ana ki tō whai pōti, whai tohu o te pāti rānei. He mea whakahirahira kia kua e whakapaua ngā moni o te pūtea ki tētahi kaupapa e taratahi ai te whakataetae whai pōti. Kei roto i te kirimana ngā tohutohu mō te whakahoki mai i ngā taputapu i hōkona, mō te pupuri rānei ki aua taputapu.

Ka whakaaetia au ki te tono pūtea ki te kore au e noho ana ki Aotearoa i tēnei wā tonu?

Āe. Me whakamārama koe i ngā āhuatanga, ā, tērā pea ka tonoa ētahi anō kōrero i a koe.

Kei panonihia ngā ture

Koia nei te wā tuatahi i tū ai tēnei momo pūtea tautoko ki Aotearoa. Ka huri, ka panoni pea ngā ture mō te whakamahinga o te pūtea. Ka tere whakamōhio atu ki ngā kaitono me te hunga whai wāhi atu ki te kaupapa nei.

Whakapā mai

Īmēra: electionaccessfund@elections.govt.nz

Waea 0800 36 76 56